

Khalid Mourigh

De gast uit het rifgebergte

Het leven van een
Marokkaanse arbeider

UITGEVERIJ
XL
DEVENTER

‘Wie de geschiedenis van de gastarbeiders wil leren kennen, moet beslist dit boek lezen.’ – *Frits Spits in De Taalstaat*

‘Eindelijk een levensverhaal dat laat zien hoe het was om in de jaren zestig van Marokko naar Nederland te komen en hier een bestaan op te bouwen. De avonturen lezen als een schelmenroman. Een verhaal met een interessante gelaagdheid, mooie details en sprankelende anekdotes, met veel humor geschreven.’ – *Trouw*

‘Mourigh vestigt in *De gast uit het Rifgebergte* de aandacht op de noodzaak de geschiedenis te kennen om het heden te begrijpen.’
– *Al Jazeera*

‘Maak kennis met Ali: een familieman, gastarbeider, wegbereider, moslim, Marokkaan, Nederlander maar vooral gewoon mens.’
– *De Nieuwe Koers*

‘Bijzonder hoe Khalid niet alleen maar het verhaal vertelt van een fantastische opa, maar ook zijn mindere kanten laat zien.’
– *Jellie Brouwer, Kunststof*

‘Met zijn boek geeft Khalid Mourigh de Marokkaanse gastarbeider een genuanceerd gezicht.’ – *de Volkskrant*

‘Een indrukwekkend levensverhaal. *De gast uit het Rifgebergte* is een aanrader!’ – *Art Rooijackers, BNR Nieuwsradio*

Inhoud

Voorwoord 9

DEEL 1

Zaio 19

Prelude 35

De oversteek 41

Kazerne nummer twee 63

Spaanse stappen 83

Trouwen en bouwen 105

Verzet 125

Paspoort 139

De wegbereider 145

DEEL 2

België 157

Een maand 169

Expats in de staalindustrie 179

De Utrechtse wals 185

Fadma 203

PEGUS 207

Veluco 213

De gekortwiekte vogel 219
Scheepswerf in de Waard 225
Brief aan de Kamer 233
Kinderbijslag 241
Wortel schieten en slijpen 251
Het verval 255

Epiloog 263
Nawoord 275
Dankwoord 281
Verklarende woordenlijst 283
Noten 287

En vermeng de Waarheid niet met de leugen, en verberg de Waarheid ook niet terwijl jullie (de Waarheid) kennen.

– Koran, Soerat Al-Baqarah, vers 42

Kijk naar het bouwsel dat uw voorvaderen hebben gebouwd, een hecht bouwsel, niet gebouwd op wankel fundament!

– Ahmad Ziani, ‘allal, *In steen zal ik schrijven*

Zijn verschijning in onze samenleving verstoort de vertrouwde vanzelfsprekendheden waarmee de gemiddelde Nederlander leeft. Alles wat het heilige evenwicht aantast, wat mogelijk onrust zou kunnen opleveren, daar moet de gezeten burger niets van hebben. Wanneer over ‘gastarbeiders’ geschreven wordt, dan gaat alle aandacht uit naar onze eigen problemen. Wij zijn bezorgd voor onze eigen economie. Wij voelen ons in eerste instantie bedreigd: concurrentie op de arbeidsmarkt, het groter wordende woningprobleem en de gevaren voor de nationale gezondheid (t.b.c., venerische ziekten). Nooit wordt de buitenlander naar zijn naam gevraagd: Wie bent u? Wat is uw levensgeschiedenis? Wat heeft u ertoe gebracht om hier werk te zoeken? Wie hij is, laat ons in feite onverschillig.

– J.M. Theunis, *Gastarbeiders-lastarbeiders* (1968)

De laatste twee decennia zijn migranten en hun nakomelingen in Nederland onder een vergrootglas gelegd. Althans bepaalde migranten, want zelden gaat het over de rijke, westerse migrant. De Amerikaan, Duitser of Italiaan is onzichtbaar. Sinds de Fortuynrevolte staan moslimmigranten en vooral hun nakomelingen op de voorgrond. De islamitische ‘allochtoon’ of ‘persoon met een migratieachtergrond’, ook al is hij of zij op Nederlandse bodem geboren, is per definitie een probleem.

Vooral Marokkaanse Nederlanders mogen zich verheugen op de nodige aandacht. Nieuwsberichten, actualiteitsprogramma’s, columns en ook veel wetenschappelijke onderzoeken zijn veelal gericht op deze etnische minderheid. Dat is misschien niet verwonderlijk, want Marokkaanse Nederlanders zijn erg zichtbaar in de samenleving. Talloze schrijvers, acteurs, ondernemers, advocaten en politici komen voort uit deze gemeenschap. Aan de andere kant zien we ook het relatief grote aantal extremistische figuren en relatief hoge criminaliteitscijfers onder jongeren.

Marokkaanse Nederlanders maken ongeveer twee procent van de Nederlandse bevolking uit. Ze wonen

vooral in de achterstandswijken van de grote steden in de Randstad. Intern is de gemeenschap enorm verdeeld; er is een enorm generatieconflict gaande op zowel religieus als sociocultureel vlak. Bovendien zijn er ook etnische en talige verschillen tussen bijvoorbeeld Berbers (Imazighen) en Arabieren. Als we de overige moslims optellen bij de Marokkaanse Nederlanders dan komen we uit op ongeveer vijf procent van de Nederlandse bevolking. Het lijkt me bijzonder onwaarschijnlijk dat deze religieuze, intern verdeelde minderheid ooit een existentiële bedreiging zal vormen voor de overige vijftiennegentig procent.

Deze gegevens zullen voor het debat niks uitmaken, want het gaat in essentie om de beeldvorming. Nederland heeft ongelooflijk veel aandacht voor Marokkaanse Nederlanders en toch beweert ik dat 'wie zij zijn', 'ons' nog steeds onverschillig laat. Nederlanders zijn alleen geïnteresseerd in een bevestiging of ontkrachting van hun vooroordeelen. Dat zeg ik op basis van persoonlijke ervaring. Subtiel word ik er constant aan herinnerd dat ik er niet helemaal bij hoor. Of het nu mijn Nederlandse vrienden zijn, die onderling smoezelen dat ik goed geïntegreerd ben, of een professor die, net nadat ik een presentatie heb gegeven, tegen een collega zegt dat ik opvallend goed Nederlands spreek,

of een dame in de kroeg die vraagt of ik weet wie de koning van Nederland is, of de beveiliging op de universiteit, waar ik al dertien jaar rondloop, die me streng vraagt of hij 'me ergens mee kan helpen' want, hoorde ik achteraf, 'er waren weleens Marokkaans-Nederlandse scholieren in het gebouw die er niet thuishoorden', enzovoort. De voorbeelden zijn legio. Ze laten op subtiele, maar ongenadige wijze zien wie bepaalt wie erbij hoort en wie niet. Het constante gedram, de constante bevraging, de constante herhaling zeggen iets over Nederland en hoe Marokkaanse Nederlanders en anderen met een afwijkend uiterlijk benaderd worden.

De Marokkaanse Nederlander, die symbool staat voor het falen van de multiculturele samenleving, is een nationale obsessie. En dat heeft tot gevolg dat hij geen individu mag zijn. Altijd is hij deel van een groep en moet hij zich daarvoor verantwoorden. Hij heeft niet het privilege om puur en alleen voor zijn eigen daden en gedragingen verantwoordelijk te worden gehouden. Dat voorrecht heeft alleen de meerderheid.

In het Nederlands is er nauwelijks verschil tussen de uitspraak van 'de' en 'te'. De titel van dit boek 'gast' kan dus tweeledig worden geïnterpreteerd. Mijn tijdelijk verblijf wordt aangenomen of verwacht. Het gedram dat zich openbaar manifesteert maakt dat

ik me in mijn geboorteland nog altijd te gast voel. Er wordt vooral over Marokkaanse Nederlanders gepraat, maar weinig mét hen, en dat geldt natuurlijk helemaal voor mensen die door hun opleidingsniveau of door de taalbarrière weinig kans hebben zich publiekelijk te manifesteren. Hun levensverhalen laten ons in feite nog steeds onverschillig.

Het is veelzeggend dat vragen die J.M. Theunis in 1968 stelde, inmiddels meer dan vijftig jaar geleden, vandaag de dag nog steeds relevant zijn. Eigenlijk zijn ze na al die tijd nauwelijks beantwoord. Nederlanders maken zich nog steeds druk om de bedreiging van de nationale gezondheid, concurrentie op de woningmarkt en concurrentie op de arbeidsmarkt. De buitenlander, de vluchteling, de gastarbeider, de allochtoon, de migrant, de nakomeling van de migrant worden steevast als bedreiging ervaren, vooral voor het economische welzijn van de witte Nederlandse burger.

Dit weerspiegelt niet de werkelijkheid van de neoliberale economische visie die heeft geresulteerd in een steeds rijker wordende elite, stijgende kosten van levensonderhoud en grotere onzekerheid op de arbeidsmarkt. Deze ontwikkelingen hebben direct invloed op het welzijn van het gros van Nederlandse bevolking, dus ook op de ‘persoon met een migratieachtergrond’.¹